

JOURNAL OF SOCIAL AND HUMANITIES SCIENCES RESEARCH

Uluslararası Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma Dergisi

Open Access Refereed e-Journal & Refereed & Indexed

Article Type	Research Article	Accepted / Makale Kabul	16.07.2019
Received / Makale Geliş	17.04.2019	Published / Yayınlanma	16.07.2019

BATMAN İLİNİN EKONOMİK DURUMUNUN GENEL ÇERÇEVEDE DEĞERLENDİRİLMESİ

THE EVALUATION OF BATMAN CITY'S ECONOMIC STATE IN GENERAL

Öğr. Gör. Dr. Erkin Nevzat GÜDELÇİ

Batman Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İşletme Bölümü, Batman / TÜRKİYE,
ORCID: 0000-0002-4163-7433

ÖZET

Güneydoğu Anadolu bölgesinde yer alan Batman ili ekonomik açıdan farklı özelliklere sahip olan bir ildir. Batman ili ekonomisinin temel dayanağını tarım, hayvancılık ve petrol oluşturmaktadır. Batman ilinin mevcut durumu incelendiğinde az gelişmiş bir il görünümünde olsa da, sahip olduğu ekonomik gelişme potansiyeli ile bölgedeki diğer illerden ayrılmaktadır. Bu nedenle bu çalışmada Batman ili farklı ekonomik yönlerden değerlendirilmeye çalışılmıştır. Bu sayede ilin mevcut ekonomik durumu hakkında bilgi sahibi olunmak istenmiştir. Yaptığımız değerlendirmeler sonucunda Batman ilinin ekonomik verilerinin genel olarak geçmişe kıyasla olumlu bir seyir gösterdiği, buna karşılık sahip olduğu ekonomik potansiyeli tam anlamıyla kullanamadığı görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Batman, Ekonomi, Gelişmişlik

ABSTRACT

Batman, located in southern-east part of Turkey, is a city which has different economic potentials. Even though when we look at its current situation it looks like an underdeveloped city, it differs from the cities in the region with the economic qualities it has. Batman's economy essentially relies on agriculture, stock-breeding and petroleum. Batman city has economic potential that no other cities in the region has. Therefore Batman city is examined in detail to get better idea about city's economic potential. In the end of our evaluations, we figured that economic figures of Batman city indicate improvements compared to the past, however it seems it still doesn't use its potential fully.

Key Words: Batman, Economy, Development

1. GİRİŞ

Batman ilinin Türkiye'deki diğer illere kıyasla farklı bir ekonomik yapısı vardır. Batman'nın genel olarak ekonomisinin tarım, hayvancılık ve petrole dayandığı görülmektedir. Batman ilinin sahip olduğu geniş engebesiz arazi tarım açısından yüksek potansiyel taşımaktadır. Benzer şekilde hayvancılık da şehrin sahip olduğu coğrafi özellikler nedeniyle gelişmeye müsaittir. Petrol ise sadece Batman için değil ayrıca Türkiye ekonomisi açısından da önemli bir ekonomik unsurdur. Türkiye'de toplam petrolün yarısından fazlasının Batman ilinde çıkarılıyor olması ekonomik açıdan şehri diğerlerinden farklı bir yere koymaktadır. Bunun yanında Batman ili, Ortadoğu pazarına yakın oluşu, yüksek iş gücü, güvenli yatırım ortamı ve altyapı hizmetleri ile ekonomik açıdan yüksek gelişme potansiyeline sahip bir il konumundadır. Batman ilinin sahip olmuş olduğu bu yüksek ekonomik potansiyele rağmen geçmişteki bölgesel sorunlar gibi nedenlerden ötürü potansiyelini tam olarak yansıtamadığı görülmektedir. Batman ilinin sahip olduğu ekonomik potansiyel düşünüldüğünde, Batman ilinin mevcut ekonomik durumunu ortaya koymak ve gelişimi hakkında bilgi sahibi olmak önem arz etmektedir. Ayrıca Batman ilinin süreç içerisinde göstermiş olduğu gelişim değerlendirilerek ekonomik açıdan değişimi hakkında bilgi sahibi olunmaya çalışılmıştır. Bu sayede ileride ekonominin nasıl bir seyir izleyici hakkında bir fikir elde etmek amaçlanmaktadır. Bu kapsamda ilk olarak Batman ekonomisinin genel ekonomik durumu

hakkında bilgi verilmiştir. Daha sonra sosya-ekonomik gelişmişlik durumu ortaya konmaya çalışılmıştır. Daha sonraki bölümlerde Batman ilinin mevcut ekonomik gelir unsurları geçmiş verilerle birlikte başlıklar altında incelenmiştir. Bu kapsamda petrol, maden ve diğer enerji kaynakları ayrı olarak değerlendirilmiştir. En son olarak da Batman ili istihdam ve teşvik politikaları açısından ele alınmıştır. Sonuç olarak Batman ekonomisi gelişme göstermesine rağmen genel olarak potansiyelini tam olarak kullanamadığı görülmektedir.

2. BATMAN EKONOMİSİNE GENEL BAKIŞ

Batman ekonomisi petrol, tarım ve hayvancılığa dayalı bir ekonomik yapı sergilemektedir. Raman Dağı petrol üretim alanı olarak önemli bir yere sahip bulunmaktadır. Batman yöresinde petrol bulma ihtimali ilk kez Raman Dağında söz konusu olmuş ve Raman Dağında arama çalışmalarına 1937 yılında başlanmıştır. 1940 yılında 1048 metrede Maymuniye Boğazı denilen yerde Türkiye'nin ilk petrolüne rastlanmıştır. Burada açılan kuyuya Raman-1 ismi verilmiş ve günde 100 varil üretim gerçekleşmiştir. Batman Rafinerisi ise ilk olarak 1955'te üretime geçmiş olup, çıkarılan petrol miktarının artmasıyla birlikte daha yüksek işleme kapasitesine sahip Batman Dört Yol Ham Petrol Boru Hattı açılmıştır (Batman İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2017).

İl merkezinde ve ilçelerde sanayi gelişmemiştir. Genel çerçeveye bakıldığında sanayi yapıları bir ilden çok az gelişmiş bir yapı göstermektedir (Allaeddinoğlu, 2010: 20). Bu nedenle, tarım sektörü ekonomide en önemli sektör durumundadır. Batman da tahıl üretimi diğer tarım ürünlerinden daha fazladır. (Maliye Bakanlığı Batman Defterliği, 2017). Başlıca yetiştirilen ürünler, arpa, buğday, pamuk, üzüm, mercimek, tütün ve soğandır. Güneydoğu Anadolu Projesi (GAP) kapsamında sulama olanaklarının artmasıyla birlikte tarım sektörünün daha da gelişmesi beklenmektedir. Bu kapsamda 2016 yılında açılışı gerçekleşen Batman Sol Sahil Sullama Kanalı tarım sektörü için önemli bir gelişmedir.

Hayvancılık Batman'da diğer önemli ekonomik alandır. Hayvanlardan elde edilen kıl ve yünler dokumacılıkta kullanılır. 2014 yılı itibariyle GAP Bölgesindeki toplam büyükbaş hayvanın % 5,5 Batman'da bulunmaktadır. Ayrıca GAP Bölgesindeki büyükbaş hayvanlardan elde edilen toplam süt üretiminin %6,4'ü Batman'da üretilmektedir. Benzer şekilde GAP bölgesindeki mevcut küçükbaş hayvanın % 8,67'si Batman ilindedir. Bu hayvanlardan elde edilen süt oranı GAP bölgesinde elde edilen toplam süt üretiminin % 11,3'ünü oluşturmaktadır (BATSO, 2015: 3).

3. BATMAN İLİ SOSYO-EKONOMİK GELİŞMİŞLİK DÜZEYİ

Kalkınma Bakanlığı tarafından Türkiye'deki illerin Sosyo-Ekonomik gelişmişlik sıralamasının yer aldığı Gelişmişlik Sıralaması Araştırması (SEGE) 2011 yılında tekrar güncellenerek yayınlanmıştır. 2011 yılında göstergelerden bazılarının önemini yitirmesi, üretilmemesi veya ikame değişken kullanılması gibi nedenlerden ötürü 2003 yılından farklı bir değerlendirmedir. Bu yüzden 2003 ve 2011 sonuçlarını tam olarak karşılaştırmak mümkün olmasa da fikir vermesi açısından önemlidir. Batman ilinin Sosyo-Ekonomik gelişmişlik sıralamasındaki yerini koruduğu, 2003 ve 2011 yılında 70. Sırada yer aldığı gözükmektedir (DİKA, 2017).

İş Bankası tarafından 2013 yılında Türkiye'deki illerin Sosyo-Ekonomik gelişmişlik düzeylerinin belirlenmesi için SEGE benzeri bir araştırma yapılmıştır. İllerin Gelişmişlik Endeksinin (İGE) oluşturulması kapsamında 49 kriter dikkate alınmıştır. İncelenen kriterlerin çoğunluğu oluşturan 32 adedi ekonomik aktiviteyi, 17 adedi ise sosyal gelişmişlik seviyesini yansıtmaktadır. İş Bankasının yapmış olduğu bu analizi diğerlerinden ayıran en önemli özellik ekonomik gelişmişliği ölçen daha fazla kriterin kullanılmış olmasıdır. Aşağıdaki tabloda Gelişmişlik Endeksinin hesaplanmasında kullanılan Sosyo-Ekonomik kriterler belirtilmiştir (Gül ve Çevik, 2015: 7).

Tablo 1 İllerin Gelişmişlik Endeksinin (İGE) belirlenmesinde Kullanılan Kriterler

Ekonomik Gelişmişlik Kriterleri	Veri Kaynağı	Ekonomik Gelişmişlik Kriterleri	Veri Kaynağı
Nüfus	TÜİK	15 yaş altı nüfus oranı	TÜİK
Net göç	TÜİK	Otomobil sayısı	TÜİK
Tahsil edilen vergi gelirleri	Maliye Bakanlığı	İşgücüne katılım oranı	TÜİK
Yatırım teşvikleri	Ekonomi Bakanlığı	İşsizlik oranı	TÜİK
İSO 1000'deki şirket sayısı	ISO	Kamu yatırımları	Kalkınma Bakanlığı
İhracat 1000'deki şirket sayısı	TİM	Girişim sayısı	TÜİK
Elektrik tüketimi	TÜİK		
Kamyon sayısı	TÜİK	Sosyal Gelişmişlik Kriterleri	Veri Kaynağı
Traktör sayısı	TÜİK	Hava kirliliği	TÜİK
İhracat	TÜİK	Konut sahipliği oranı	TÜİK
İthalat	TÜİK	Doktor sayısı	TÜİK
Toplam açılan şirket sayısı	TÜİK	Hastane sayısı	TÜİK
Tasarruf mevduatı	BDDK	Yatak sayısı	TÜİK
Banka şube sayısı	BDDK	Bebek ölümleri	TÜİK
Nakdi krediler	BDDK	Sinema seyircisi sayısı	TÜİK
Takipteki alacaklar oranı	BDDK	Konut satışları	TÜİK
Gayrinakdi krediler	BDDK	Toplam iniş-kalkış sayısı (uçak)	TÜİK
ATM sayısı	TBB	Yolcu sayısı (havayolu)	TÜİK
POS sayısı	TBB	Taşınan yük (havayolu)	TÜİK
Üye iş yeri sayısı	TBB	Yenilikçilik*	Türk Patent Ens.
İnteraktif bankaçılık müşteri sayısı	TBB	Lisans ve ön lisans öğrenci sayısı	TÜİK
Bitkisel üretim	TÜİK	Öğretim üyesi sayısı**	TÜİK
Hayvansal üretim	TÜİK	ADSL abone sayısı	BTK
Turizm	TÜİK	Sabit hat sayısı	BTK
Nüfus yoğunluğu	TÜİK	Mobil telefon sayısı	BTK
Nüfus gelişimi	TÜİK		

Kaynak: (Gül ve Çevik, 2015: 7)

İş Bankasının 49 kriteri baz alarak yapmış olduğu analizin sonucunda 81 il gelişmişlik seviyesine göre sıralanmış, İstanbul 36.61 İGE ile en gelişmiş il olarak listenin başında yer alırken, Hakkari -3,21 İGE ile listenin en sonunda yer almaktadır. Batman ili ise gelişmişlik sıralamasında -2,09 ile 65. sıradadır. Gelişmişlik seviyesi belirlenen şehirler ayrıca çok gelişmişten az gelişmiş doğru farklı renklerle gösterilen 5 gruba ayrılmıştır. Batman ili 5 grup içerisinde en az gelişmiş grubu ifade eden kırmızı grup içerisinde ilk sırada yer almaktadır. Batman ilinin hemen üstünde yer alan ve mavi grupta bulunan Tunceli ise -1,89 İGE ine sahiptir. Tablo 2'de illerin gelişmişlik seviyesine ilişkin temel bulgular yer almaktadır (Gül ve Çevik, 2015: 7).

Tablo 2 İllerin Gelişmişlik Seviyesine İlişkin Temel Bulgular

İl	İGE	İl	İGE	İl	İGE	İl	İGE	İl	İGE
1 İstanbul	36,61	18 Aydın	0,49	35 Karaman	-1,03	52 Kırşehir	-1,39	69 Yozgat	-2,17
2 Ankara	12,41	19 Samsun	0,44	36 Sivas	-1,03	53 Ordu	-1,41	70 Kilis	-2,27
3 İzmir	8,09	20 Sakarya	0,42	37 Kahramanmaraş	-1,04	54 Aksaray	-1,48	71 Van	-2,32
4 Antalya	7,00	21 Manisa	0,31	38 Diyarbakır	-1,09	55 Giresun	-1,51	72 Bingöl	-2,35
5 Bursa	4,31	22 Hatay	0,31	39 Uşak	-1,11	56 Erzincan	-1,53	73 Kars	-2,44
6 Kocaeli	3,80	23 Çanakkale	0,19	40 Düzce	-1,12	57 Artvin	-1,57	74 Iğdır	-2,64
7 Muğla	2,69	24 Yalova	-0,12	41 Kırıkkale	-1,12	58 Osmaniye	-1,57	75 Şırnak	-2,69
8 Konya	2,16	25 Isparta	-0,14	42 Afyonkarahisar	-1,14	59 Mardin	-1,60	76 Ağrı	-2,93
9 Adana	2,04	26 Edirne	-0,31	43 Rize	-1,15	60 Tokat	-1,61	77 Ardahan	-2,94
10 Eskişehir	1,69	27 Zonguldak	-0,33	44 Burdur	-1,15	61 Çankırı	-1,79	78 Siirt	-2,99
11 Gaziantep	1,65	28 Bolu	-0,49	45 Erzurum	-1,17	62 Sinop	-1,81	79 Bitlis	-3,05
12 Denizli	1,26	29 Kütahya	-0,64	46 Şanlıurfa	-1,20	63 Niğde	-1,83	80 Muş	-3,07
13 Kayseri	1,21	30 Kırklareli	-0,73	47 Amasya	-1,21	64 Tunceli	-1,89	81 Hakkari	-3,21
14 Mersin	1,09	31 Malatya	-0,80	48 Bilecik	-1,21	65 Batman	-2,09		
15 Tekirdağ	1,09	32 Elazığ	-0,82	49 Bartın	-1,23	66 Gümüşhane	-2,11		
16 Trabzon	0,65	33 Karabük	-0,94	50 Çorum	-1,30	67 Bayburt	-2,12		
17 Balıkesir	0,62	34 Nevşehir	-1,01	51 Kastamonu	-1,37	68 Adıyaman	-2,17		

Not: İGE değerleri illerin "0" etrafındaki gelişmişlik dağılımını yansıtmakta olup negatif değerler herhangi bir olumsuzluğu ifade etmemektedir.

Kaynak: (Gül ve Çevik, 2015: 10)

Tablo 4 İl Bazında Petrol ve Doğalgaz Üretimi

Türkiye Petrolleri Batman Müdürlüğü İl Bazlı Günlük Petrol ve Doğal Gaz Üretimi*		
İL	PETROL, Varıl Gün*	Doğalgaz SM3/Gün*
BATMAN	16.812	
DİYARDAKIR	6803	19.394
SIİRT	252	
MARDİN	806	10.957
ŞİRNAK	617	
TOPLAM	25.290	30.351

Kaynak: <http://www.batman.gov.tr/batman-ve-petrol/>; * veriler 2016 yılına aittir.

Tablo 4’de Türkiye’nin en büyük petrol üreticisi olan Türkiye Petrolleri’nin iller itibariyle yaptığı günlük petrol üretimi ve doğalgaz üretimi gösterilmektedir. Batman ili tek başına toplam petrol üretiminin varil bazında % 65’ından fazlasını karşılamaktadır. Batman ilinin Türkiye’de Petrol üretiminde diğer iller arasında açık ara lider durumunda olduğu gözükmemektedir. Petrol üretimi ayrıca Batman ilinde istihdama önemli katkı sağlamaktadır. Sadece TPAO Batman Bölge Müdürlüğünde 1.773 kişi istihdam edilmektedir (DİKA, 2018: 13).

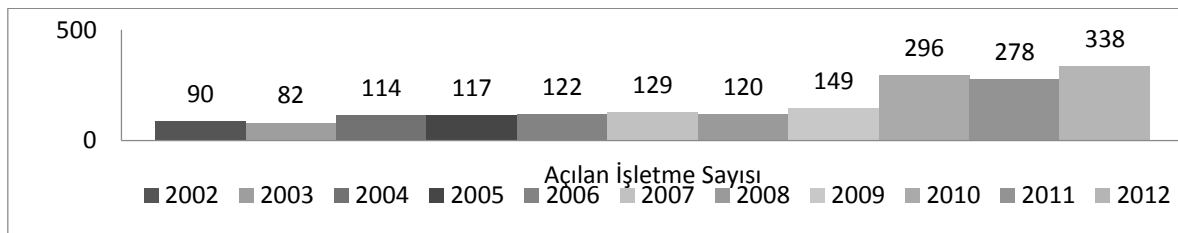
5. BATMAN İLİ MADEN VE ENERJİ

Batman ili şu ana kadar yapılan çalışmaların ışığı altında petrol haricinde diğer maden yatakları bakımından fakir bir ilimizdir. İlde sınırlı sayıda metalik ve endüstriyel hammadde yatak ve zuhurları bulunmaktadır. İl sınırları içinde bulunan maden çeşitleri arasında barit, demir ve tuğla-kiremit hammaddeleri sayılabilir. Bu madenlerin büyük bir kısmı Merkez ve Sason ilçelerinde bulunmaktadır. Batman Siirt ili arasında önemli alçı taşı yatakları mevcuttur. Buradaki alçıtaşı yatakları özel şirketler tarafından işletilmekte olup, 1. kalite olan alçıtaşları her sektörde kullanılmaya uygun özelliklere sahip bulunmaktadır. Ayrıca Batman çevresinde önemli çimento hammadde kaynakları bulunmaktadır. Bunun yanında yapılan aramalar sonucunda Kozluk-Taşlıdere jeotermal alanında 83°C sıcaklık ve 16 lt/sn debiye sahip jeotermal kaynak ortaya çıkarılmıştır (MTA, 2017: 1).

6. BATMAN İLİ SANAYİ YAPISI

Batman ilinde sanayi siciline kayıtlı sanayi işletmesi sayısı 126 adettir. Batman ili sanayisi az gelişmiş iller arasında yer almaktadır. Güneydoğu illeri arasında sanayileşme sıralamasında % 65’lik bir oran ile Gaziantep ili ilk sırada yer alırken, Gaziantep ilinden sonra Şanlıurfa % 10, Diyarbakır % 9, Adıyaman % 6 ve Batman ise % 4 ile 5. Sırada yer almaktadır. Batmanın arkasından ise Mardin % 3, Kilis %1, Siirt % 1 ve Şırnak % 1 lik oran ile gelmektedir (BATSO, 2015).

Batman ili az gelişmiş sanayi yapısına rağmen sanayinin gelişimi için gelecek vaat eden bir il konumundadır. Batman, Ortadoğu pazarına yakınlığı, erişebilirliği, güvenli yatırım ortamı, yüksek iş gücü arzı, yeterli altyapı hizmetleri gibi avantajlarının yanında ayrıca Türkiye’nin resmi olarak belirlenen 15 cazibe merkezinden biri olarak gelecekte önemli bir sanayi kenti olmaya aday bir konumdadır (DİKA, 2018). Batman da yeni açılan işletme sayısı 2009 yılından sonra hızlı bir artış göstermiş, önceki yılların iki katı seviyesine ulaşmıştır.

Tablo 5 Yıllara Göre Batman’da Açılan İşletme Sayısı

Kaynak: (DİKA, 2018)

Batman ilindeki imalat verilerine bakıldığında ilk üç sırada imal edilen ürünlerin sırasıyla % 25 oran ile gıda ürünleri imalatı, % 19 oran ile kimyasal ve kimyasal ürünler imalatı ve %14 oran ile diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı olduğu gözükmektedir (BATSO, 2015).

Tablo 6 Batman İli İmalat Dağılımı

Gıda Ürünleri İmalatı	25%
Kimyasal ve Ürünlerinin İmalatı	19%
Diğer Metalik olmayan mineral ürünlerin İmalatı	14%

Kaynak: (BATSO, 2015)

Batman ilinde 2013 yılı sonu itibariyle 10 kişiden fazla işçi çalıştıran imalat sanayi tesisi sayısı 143 dür (BATSO, 2015). Aşağıdaki tabloda gözükeceği üzere bu 143 firmada toplam 5.795 kişi istihdam edilmektedir. En çok istihdamı sağlayan sektör kimya, petrol kauçuk ve plastik ürünleri sektörüdür. Gıda, içki ve tütün sektöründe 40, tekstil, giyim ve deri sektöründe 25, kimya, petrol kauçuk ve plastik ürünleri sektöründe 29, taş ve toprağa dayalı sektörde 30, metal eşya ve makine teçhizata sektöründe 10 ve orman ürünleri ve mobilya imalatı sektöründe 9 firma bulunmaktadır.

Tablo 7 Batman İli 2015 Yılı Sektörel Bazda İstihdam ve Firma Sayısı

SEKTÖRLER (2013 YILI)	BATMAN		GAP		BATMAN/GAP(%)	
	Firma* Sayısı	İstihdam	Firma* Sayısı	İstihdam	Firma* Sayısı	İstihdam
Gıda, İçki ve Tütün	40	901	835	33.215	4,8	2,7
Tekstil, Giyim ve Deri	25	1.050	1.088	93.990	2,3	1,1
Kimya, Petrol, Kauçuk Ve Plastik Ürünleri	29	2357	374	13130	7,8	19,3
Taş ve Toprağa Dayalı	30	933	303	16.662	9,9	5,6
Metal Eşya ve Makine Teçhizatı	10	237	323	8.906	3,1	2,7
Orman Ürünleri ve Mobilya İmalatı	9	137	123	3.343	7,3	4,1
TOPLAM	143	5.795	3.046	169.246	4,7	3,4

* 10 kişiden fazla işçi çalıştıran firmalar

Kaynak: (BATSO, 2015)

Batman'da hazır giyim sanayi son yıllarda önemli gelişme göstermektedir. Yeni teşvik sisteminde 6. bölgede yapılacak yatırımların cazip hale gelmesiyle, İstanbul, Bursa ve İzmir'de faaliyet gösteren özellikle hazır giyim firmaları Batman da yeni yatırımlar için fizibilite çalışmaları yapmaktadırlar. Bu eğilim artık Batman ilinin yeni yatırımlar için cazibe merkezi haline geldiğinin göstergesidir. Özellikle Beşeri, Hasankeyf ve Kozluk ilçelerinde aktif üreticiler bulunmaktadır. Batmanda ki diğer ilçelerin de ileride üretim işletmeleri için cazip yerler haline gelmesiyle birlikte, sektör kırsal kalkınmaya önemli ölçüde katkı sağlayacak ve tersine göçü daha da fazla arttıracaktır. Küçük atölyelerle birlikte kentte 70'in üzerinde tekstil atölyesinin olduğu ve sektörde toplam 5.000 kişinin istihdam edildiği tahmin edilmektedir Genç ve dinamik nüfus yapısıyla Batman, üreticilerin ihtiyaçlarına cevap verecek önemli bir iş gücüne sahiptir. Batman 2012 yılında dokuma ve giyim sektöründe Türkiye genelinde en çok istihdam taahhüt eden il olmuştur (DİKA, 2018: 16).

Organize Sanayi Bölgeleri (OSB), Türkiye'nin bölgesel kalkınma politikasında önemli bir araç konumundadır. OSB'nin temel amacı teşvik politikalarının önemli bir parçası olarak yerli sanayiye geliştirmek ve üretimi arttırmaktır. OSB'ler içindeki sanayi tesisleri üretim ve istihdam sağlamanın yanında ihracat faaliyetleriyle ekonomimize güç katmaktadırlar. Bu kapsamda 1991 yılında yatırım programına alınan Batman Organize Sanayi Bölgesinde 2002 yılında tek un fabrikası varken; altyapının tamamlanması, güven ortamının sağlanması ve devlet teşvikleriyle hızla büyümüş ve yatırımcı sayısı artmıştır. Batman OSB, 1640 dönüm arazi üzerine kurulu olup, 4 etap olmak üzere dört bölüme ayrılmıştır. Tüm etapların altyapısı bitmiş olup, 220 yatırımcının arsa talebini karşılayabilmek için 2.000

dönümlük alanın yer seçimi yapılarak kamulaştırma tamamlanmıştır. Organize Sanayi Bölgesinde üretimde olan 56 işletmede toplam 2 bin 500 işçi istihdam edilmektedir. İnşaat ve proje halindeki 24 işletmenin üretime başlamasıyla birlikte 5 binin üzerinde istihdam sağlanabilecektir. (BOS Bölgesi, 2017). OSB'nin yatırımlarıyla birlikte, Batman ilindeki sanayi gelir payı artacak, bunun yanında ortaya çıkacak olan yatırımların çarpan etkisiyle birçok alt sektörde yatırım imkânı ortaya çıkacaktır (Güneştekin, 2010: 38).

7. BATMAN İLİ TEŞVİK POLİTİKALARI

Bölgesel ve sektörel nitelikli teşvik politikalarının uygulanmasıyla birlikte Batmanın da içinde bulunduğu bölge üzerinde olumlu bir etki oluşmuştur. Bu ortamda özel sektör yatırımlarında artış meydana gelmiştir (BATSO, Batman İl Profili, 2015: 3). Yeni teşvik sisteminde 6. Bölge'de yer alması ile avantaj sağlayan Batman; Ortadoğu pazarına yakınlığı, sanayi ve üretim odaklı gelişimiyle birlikte yatırımcılar için cazip bir yer durumuna gelmiştir. Teşvik sistemi kapsamında Batman ilinde yapılacak olan yatırımlardan yatırımcılar; KDV istisnası, gümrük vergisi muafiyeti, yatırım yeri tahsis, faiz desteği, vergi indirimi, sigorta primi işçi ve işveren hissesi desteklerinden faydalanabilmektedir. Yeni teşvik sistemiyle birlikte 6. Bölgede yer alan Batman da gerçekleştirilecek olan yatırımlarda vergi indirimi teşviği ile yatırım tutarının % 50'si (OSB'de ise % 55'i) yatırımcıya geri dönmektedir. Batman ilinde sağlanan desteklerle 1. Bölgede 1.077 TL olan işveren yükü % 38 oranında düşerek 667 TL olmaktadır (DİKA, 2018: 19).

8. BATMAN İLİ İSTİHDAM

2018 yılı itibariyle Türkiye'de 15 ve üstü işsizlik oranı, bir önceki yıla kıyasla 83 bin kişi artarak yaklaşık 3,5 milyon kişiye ulaşmıştır. İşsizlik katılım oranı ise %53,2 olarak gerçekleşmiştir. İşsizlik oranının en düşük olduğu bölge, %5,1 lik oran ile Kastamonu, Çankırı ve Sinop'un da yer aldığı TR82 bölgesi olduğu gözükmektedir. İşsizlik oranının en yüksek olduğu bölge ise Batman'ın da yer almış olduğu TRC3 bölgesidir. Mardin, Siirt, Şirnak ve Batman'ın da yer aldığı TRC3 bölgesinde işsizlik oranı % 25 seviyesindedir www.ekonomigazetesi.com (11.02.2018).

Tablo 8 TRC 3 Bölgesi İl Bazında İşgücü Göstergeleri*

	İşgücüne Katılım Oranı	İşsizlik Oranı	İstihdam Oranı
MARDİN	37,4	20,6	29,7
SİİRT	37,5	20,5	29,8
ŞİRNAK	37,6	20,1	30
BATMAN	36,2	23,4	27,8

Kaynak: www.tuik.gov.tr (19.02.2018); Tuik verileri 2013 yılına aittir*

Tablo 8'de TRC3 bölgesindeki iller arasında en yüksek işsizlik oranının % 23,4'lük seviye ile Batman iline ait olduğu görülmektedir. TRC3 bölgesindeki iller işgücüne katılım oranı açısından karşılaştırıldığında, Batman ilinin diğer TRC3 bölgesindeki iller içinde % 36,2'lik oran ile en düşük katılım oranına sahip il olduğu görülmektedir. Batman ilindeki istihdam oranı yine diğer iller ile kıyaslandığında % 27,8'lik oran diğer iller içinde en düşük seviyededir.

9. SONUÇ

Batman ekonomisinin genel olarak petrol, tarım ve hayvancılığa dayandığı görülmektedir. Tarımın, tüm diğer ekonomik faaliyetler içerisinde ilin ekonomisinde daha önemli bir yere sahip olduğu görülmektedir. Özellikle Batman Sol Sulama Kanalı gibi GAP kapsamındaki sulama olanaklarının artması, tarım sektörünün gelişimine katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Petrol ve hayvancılık Batman ilindeki diğer önemli ekonomik faaliyet alanlarıdır. Türkiye'nin kendi petrol ihtiyacını karşılayamaması, petrol üretiminin yüksek olduğu Batman ili ve çevresinin önemini arttırmaktadır. Batman ili 2016 yılı itibariyle Türkiye'deki toplam petrol üretiminin % 35'lik kısmını tek başına karşılamaktadır. Süreç içerisinde Batman ilinde petrol üretimini arttırmaya yönelik çalışmalar yapıldığı görülmektedir.

Batman ilinin Sosyo-ekonomik gelişmişlik düzeyini belirlemeye yönelik yapılmış olan çalışmalar incelendiğinde, tüm iller içerisinde Batman ilinin son sıralarda yer aldığı görülmektedir. Bu kapsamda, 2003 ve 2011 yılında yapılan gelişmişlik sıralaması araştırmasında (SEGE) Batman ilinin her iki

araştırmada da 70. sırada yer aldığı görülmektedir. Benzer şekilde İş Bankası tarafından yapılan iller gelişmişlik düzeyi araştırmasında Batman ili 65. sırada yer almaktadır. Bu iki araştırma farklı kriterlere dayanarak değerlendirme yapmasına rağmen benzer şekilde Batman ilini az gelişmiş iller arasında sıralamıştır. Buradan, Batman ilinin sahip olduğu potansiyeli tam olarak kullanamadığını, sahip olduğu avantajları gelişmeye tam olarak yansıtamadığı görülmektedir.

Batman ilinin gelişmişlik düzeyinin düşük olmasının en önemli nedeninin sanayileşmenin tam istenen şekilde sağlanamamış olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir. Batman ili % 4 sanayileşme oranı ile Güneydoğu Bölgesinde 5. sırada yer almaktadır. Buna karşılık günümüzde Batman ve çevresi yeni teşvik sistemi ile birlikte işletmeler için cazibe merkezi haline gelmeye başlamıştır. Özellikle istihdama önemli katkı sağlaması düşünülen hazır giyim üretim işletmelerinin bölgeye ilgi gösterdiği görülmektedir. Batman Organize sanayi bölgesinde 2002 yılında tek bir işletme bulunurken bu sayı 2017 yılı itibarıyla 56'ya yükselmiştir. Batman'daki toplam işletme sayısı ise, 2002 yılında 90 iken, 2012 yılında 338'e yükselmiştir. Ancak işletme sayısının artışının işsizliğin düşmesine yeterince katkı sağlamadığı görülmektedir. Batman ili tüm iller içerisinde % 23,4'lük işsizlik oranı ile işsizliğin en yüksek olduğu illerden biridir.

Kısaca, Batman ili teşvik, sulama, lokasyon, coğrafya gibi özellikler açısından birçok ilin sahip olmadığı avantajlara sahip olduğu görülmektedir. Buna karşılık bu avantajları tam istenen şekilde kullanamadığı ve rakamlara yansıtamadığı görülmektedir. Geçmişe kıyasla birçok ilerleme sağlanmış olsa da, işsizlik gibi birçok ekonomik sorunun giderilemediği görülmektedir.

KAYNAKÇA

ALLAEDDİNOĞLU, F. (2010). Batman Şehri, Fonksiyonel Özellikleri ve Başlıca Sorunları. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 15(24), 19-20.

BATMAN İL KÜLTÜR VE TÜRİZM MÜDÜRLÜĞÜ. Batman ve Petrol: <http://www.batmankulturturizm.gov.tr/TR,56578/batman-ve-petrol.html> adresinden alınmıştır Erişim Tarihi: (18.12.2018)

BATSO. (2015). *Batman İl Profili*. Batman.

BATSO. (2015). *Batman İli Ekonomik Raporu*. Batman: BATSO.

BOSB. BOSB Hakkında: <http://www.batmanosb.org.tr/kurumsal-6-bosb%E2%80%99ninkurulusu.aspx> adresinden alınmıştır, Erişim Tarihi (20.07.2018)

DİKA. *Sosya Ekonomik Göstergeler*. Dika: <http://www.dika.org.tr/upload/archive/files/SosyoEkonomik%20G%C3%B6stergeler%202011.pdf> adresinden alınmıştır, Erişim Tarihi: (20.05.2017)

DİKA. (2018). *Batman Katalog*: http://www.dika.org.tr/photos/Batman_YDO_Katalog.pdf adresinden alınmıştır Erişim Tarihi: (20.06.2018)

Gül, E., ve Çevik, B. (2015). *2013 Verileriyle İllerin Gelişmişlik Düzeyi Araştırması*. İstanbul: İş Bankası İktisadi Araştırmalar Bölümü.

Güneştekin, S. (2010). *Batman'ın Serüveni*. İstanbul: Akedemi Basın Yayın.

Kaya, A. *Türkiye'de Petrol Çıkarılan Yerler ve Rafineriler*. Techworm: <https://www.techworm.com/turkiyede-petrol-cikarilan-yerler-rafineriler/> adresinden alınmıştır, Erişim Tarihi: (20.05.2017)

MALİYE BAKANLIĞI BATMAN DEFTARLIĞI. Batman Genel Bilgiler: <http://www.batmandefterdarligi.gov.tr/?pnun=32&pt=Tarihi> adresinden alınmıştır, Erişim Tarihi:(12.06.2017)

MTA. *Batman Madenler*. Maden Potansiyeli 2010: http://www.mta.gov.tr/v3.0/sayfalar/bilgimerkezi/maden_potansiyel_2010/Batman_Madenler.pdf adresinden alınmıştır, Erişim Tarihi: (12.10.2018)

<http://www.nuveforum.net> adresinden alınmıştır, Erişim Tarihi: (10.05.2018)

<http://www.ekonomigazetesi.com/gundem/isgucu-istatistikleri-aciklandi-h13497.html>, Erişim Tarihi: (15.03.2019)

<https://worldmap.harvard.edu/maps/6718> Erişim Tarihi: (19.02.2019)

<http://www.batman.gov.tr/batman-ve-petrol> Erişim Tarihi: (10.02.2019)

<http://www.tuik.gov.tr> Erişim Tarihi (19.02.2018)